Aluehallintovirasto

Itä-Suomi

Maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikkö

Lausunto

ISAVI/2563/00.02.00/2017

26.9.2017

Julkinen

Eduskunnan lakivaliokunta

Viite Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 21.9.2017

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ ETU- JA SUKUNIMILAIKSI JA LAIKSI REKISTERÖIDYSTÄ PARISUHTEESTA ANNETUN LAIN 8 JA 9 §:N MUUTTAMISESTA (HE 104/2017)

Eduskunnan lakivaliokunta on 21.9.2017 pyytänyt Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksiköltä lausuntoa hallituksen esityksestä etu- ja sukunimilaiksi ja laiksi rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 8 ja 9 §:n muuttamisesta (HE 104/2017). Lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden kuluttua siitä, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikkö kannattaa hallituksen esitystä.

Uudistus ajantasaistaa etu- ja sukunimeä koskevan lainsäädännön vastaamaan yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia. Perherakenteissa on tapahtunut muutoksia ja väestö on kansainvälistynyt. Varsinkin etunimissä halutaan olla yksilöllisiä eikä nykyinen laki kaikilta osin mahdollista toivotun etunimen valintaa. Samalla kun annetaan tilaa kansainvälistymisen vaikutuksille nimistössä, tavoitteena on ollut pyrkiä turvaamaan myös perinteisen kotimaisen nimikulttuurin säilyminen sukunimissä. Lain tavoitteena on vahvistaa lapsen edun huomioon ottamista lapsen nimeä koskevassa päätöksenteossa.

Uudistus toteutuessaan karsii päällekkäisiä viranomaistoimintoja sekä lyhentää nimihakemusten käsittelyaikoja. Ehdotus selkeyttää viranomaisten keskinäistä toimivaltaa. Myös asiakkaan näkökulmasta selkeytetään menettelyjä.

Ehdotuksella toteutetaan pääministeri Sipilän hallituksen tavoitteita sääntelyn sujuvoittamisesta, turhien normien purkamisesta ja hallinnollisen taakan keventämisestä. Ehdotus etu- ja sukunimilaiksi on laadittu ottaen huomioon mahdollisuus nimeä koskevien ilmoitusten ja hakemusten säh-

köiseen käsittelyyn. Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien toteuttama palvelujärjestelmähanke vastaa hallituksen tavoitteita julkisten palveluiden digitalisoimisesta ja palveluiden rakentamisesta käyttäjälähtöisiksi. Sähköisten asiointimahdollisuuksien myötä nimiasioiden käsittelyajat lyhenevät edelleen merkittävästi.

Vaikutukset maistraattien näkökulmasta

Nimenantovelvoitteeseen liittyvän määräajan nostaminen kahdesta kuukaudesta kolmeen kuukauteen ei lisää maistraatin tehtäviä nimenantovelvoitteen valvonnassa, mutta helpottaa vastasyntyneen vanhempia. Nykyistä kahden kuukauden määräaikaa on pidetty liian lyhyenä.

Sähköisen nimi-ilmoituspalvelun toteuttamisesta aiheutuu merkittäviä vaikutuksia maistraattien toimintaan. Ehdotetun nimi-ilmoituspalvelun avulla lapsen vanhemmat voivat ilmoittaa syntyneen lapsen etu- ja sukunimen verkossa. Palveluun rakennettavan automatiikan avulla palvelu tallentaa nimet suoraan väestötietojärjestelmään. Jos automatisoitu käsittely ei kykene tuottamaan myönteistä päätöstä, asia siirtyy viranomaisarviointiin.

Nimi-ilmoituspalvelun käyttäminen olisi ilmoittajalle maksutonta, koska kyse on lainsäädäntöön perustuvan velvollisuuden täyttämisestä. Nimi-ilmoituspalvelun käyttöönotto vähentää maistraattien tehtäviä ja lyhentää nimi-ilmoituksiin liittyviä käsittelyaikoja. Henkilökohtainen asiointi ja paperisten tai sähköisten lomakkeiden käyttäminen eivät sen sijaan tuota vastaavia vaikutuksia. Näitä käytettäessä ehdotuksen vaikutukset rajoittuvat käytössä olevien lomakkeiden lukumäärän vähentämiseen ja niiden ajanmukaistamiseen.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan nimi-ilmoitus on mahdollista jättää joko maistraatille tai evankelisluterilaisen tai ortodoksisen kirkon seurakunnalle. Ehdotuksessa selkeytetään seurakuntien ja maistraatin välistä vastuunjakoa ja korostetaan maistraatin asemaa nimiviranomaisena. Seurakuntien velvollisuus siirtää epäselvät ilmoitusasiat maistraatin käsiteltäväksi saattaa hieman lisätä maistraattien tehtäviä.

Seurakunnat vastaanottavat nykyisin noin 70 prosenttia kaikista nimi-ilmoituksista. Sähköisen nimi-ilmoituspalvelun sekä sähköisen asiankäsittelyn käyttöönoton arvioidaan neutralisoivan siirtomenettelystä koituvan työmäärän lisäyksen maistraateissa. Lisäksi sähköisen nimi-ilmoituspalvelun käyttöönotto vähentää merkittävästi sekä maistraattien että seurakuntien työmäärää, kun väestö voi asioida suoraan verkossa ja osa ilmoituksista voi tallentua suoraan väestötietojärjestelmään.

Etunimien lukumäärän lisäämisellä ei ole merkittäviä vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Tälläkin hetkellä Suomeen tulevilla ulkomaalaisilla olevat useammat etunimet pystytään vaivatta lisäämään väestötietoihin.

Sukunimiyhdistelmien käyttöönotto laajentaa yksilön ja perheiden valinnanvapautta, mutta lisää jonkin verran viranomaisten tehtäviä, koska sukunimeä koskeva sääntely monimutkaistuu kasvavan valinnanvapauden myötä.

Ehdotukseen sisältyvä mahdollisuus yhteiseen sukunimeen avoliitossa ja rekisteröidyssä parisuhteessa vähentää hieman viranomaistehtäviä maistraatissa. Aiemmin näissä tilanteissa on aina pitänyt pyytää nimilautakunnan lausuntoa. Ehdotus nopeuttaa asian käsittelyä sekä asiakkaan että maistraatin näkökulmasta. kun maistraatti voi tehdä ratkaisun ns. selvänä hakemusasiana.

Nimi-ilmoituspalvelun lisäksi ehdotukseen sisältyy sähköisen nimenmuutospalvelun luominen. Vaikka valtaosa nimiasioista eli noin 83 prosenttia liittyy nimen määräytymiseen lapsen syntymän jälkeen tai vihkimiseen (ilmoitus), nimenmuutosasiat (hakemus) muodostavat jäljelle jäävän 17 prosenttia nimiasioista. Nimenmuutosasioiden yhteenlaskettu lukumäärä oli vuonna 2016 noin 14 500 kappaletta. Näistä arviolta noin 70 prosenttia liittyy perhesuhteissa tapahtuneeseen muutokseen kuten avioeroon tai muutoksiin lapsen perhesuhteissa taikka haluttu nimenmuutos on muutoin selkeä. Viranomaisella on yleensä käytettävissään nimenmuutoksen tueksi tarvittavat tiedot väestötietojärjestelmän perusteella. Tämä luo hyvät edellytykset nimiasian nopealle sähköiselle käsittelylle.

Menettelysäännösten yhtenäistäminen siten, että kaikki nimenmuutokset ovat jatkossa hakemuksia, selkiyttää asian käsittelyä sekä asiakkaan että maistraatin näkökulmasta. Virheellisesti valittujen lomakkeiden aiheuttama lisätyö poistuu ja siirtyminen sähköiseen nimenmuutospalveluun mahdollistaa myönteisessä tapauksessa automatisoidun viiveettömän

päätöksen. Myös muistutusmenettelyn supistaminen ja luopuminen kuulutusmenettelystä Virallisessa Lehdessä lyhentävät käsittelyaikaa ja vähentävät kustannuksia.

Viranomaisen joutuessa tekemään kielteisen päätöksen nimiasian käsittelyaika säilyy samana tai lyhenee nykyisestä. Käsittelyajan lyheneminen kielteisessäkin tapauksessa johtuu siitä, että sähköisten palveluiden käyttöönottamisella nimiasian vireilletulo nopeutuu ja palveluiden käyttöönotosta koituva työajan säästö voidaan kohdentaa paremmin viranomaiskäsittelyä vaativien nimiasioiden käsittelyyn.

Sähköisen nimi-ilmoituspalvelun ja nimenmuutospalvelun lisäksi merkittävin viranomaistehtäviä vähentävä ehdotus liittyy nimilautakuntakäsittelyn rajaamiseen. Nimilautakunnalle lähetettävien nimenmuutoshakemusten lukumäärän arvioidaan vähenevän noin 500—600:lla vuosittain. Nimilautakunnalle lähetettävän muutoshakemuksen keskimääräinen käsittelyaika on normaalisti 3—6 kuukautta. Ehdotuksella on merkittävä vaikutus niille nimenmuutoshakemuksille, jotka maistraatti pystyy jatkossa ratkaisemaan heti. Muistutus- ja kuulutusmenettelyä supistamalla lyhennetään lisäksi noin 150 hakemuksen käsittelyaikaa vähintään 30 vuorokautta vuosittain.

Vaikutukset valtion talouteen

Merkittävimmät vaikutukset valtion talouteen koituvat sähköisten nimi-ilmoituspalvelun ja nimenmuutossovelluksen luomisesta. Aluksi toteutetaan hakemusten nimenmuutossovellus, josta koituu kustannusarvion mukaan noin 235 000 euron kertakustannus, josta maistraattien asiankäsittelyjärjestelmän kehittämiskustannukset ovat 65 000 euroa. Toisessa vaiheessa toteutettavasta nimi-ilmoituspalvelusta koituva kertakustannus on kustannusarvion mukaan noin 115 000 euroa, josta maistraattien asiankäsittelyjärjestelmän kehittämiskustannukset ovat 30 000 euroa.

Nimi-ilmoituspalvelun edullisempi kokonaiskustannus perustuu siihen, että se voidaan luoda nimenmuutossovelluksen yhteydessä luotaville toimintaperiaatteille. Nimi-ilmoituspalvelun kustannuksiin sisältyy myös nimenantovelvoitteen automatisoitu muistuttamistoiminto, jonka kohteena on vastasyntyneen huoltaja, jos tämä on laiminlyönyt lapsen nimen ilmoittamisen määräajassa. Lisäksi lainsäädännön muutoksista aiheutuvista

välttämättömistä järjestelmä- ja lomakemuutoksista Väestörekisterikeskukselle koituva kertakustannus on arvioitu 60 000 euron suuruiseksi. Edellä mainitut kertakustannuserät, joiden yhteenlaskettu kokonaismäärä on 410 000 euroa, kohdistuvat valtiovarainministeriön hallinnonalalle.

Sähköisten nimijärjestelmien luomisesta koituvia kustannuksia tasapainottavat näiden käyttöönotosta maistraattien henkilöstömenoihin kohdistuvat kustannussäästöt, jotka on arvioitu ensimmäisenä käyttöönottovuotena noin 200 000 euron suuruisiksi. Summa vastaa noin 4 henkilötyövuotta. Sekä euromääräinen että henkilötyövuosina toteutuva säästö kertautuu vuosittain ja kasvaa sitä mukaa kuin sähköisten palveluiden käyttö yleistyy. Säästöt kohdentuvat valtiovarainministeriön hallinnonalalle.

Maistraattien osalta syntyvät kustannukset katetaan, uudistuksesta syntyvät säästöt huomioiden, maistraattien kehysmäärärahojen puitteissa.

Vaikutukset maistraattien asiakkaiden asemaan

Esityksen useat keskeiset vaikutukset kohdistuvat lapsen nimeä ilmoittavien ja omaa nimeään muuttavien asiakkaiden asemaan. Uudistus vahvistaa valinnanvapautta omasta ja lapsensa nimestä. Esityksellä on asiakkaiden arkea helpottavia vaikutuksia: säädöksiä sujuvoitetaan ja nimiasioiden käsittelyaikoja lyhennetään. Useat esitetyt muutokset vähentävät asiakkaiden hallinnollista taakkaa, sillä nimenmuutosmenettelyt yksinkertaistuisivat muutoksen myötä.

Ehdotus sähköisen asioinnin käyttöönottamisesta edistää julkisten palveluiden digitalisoimista ja nimenmuutospalvelun rakentamista käyttäjälähtöiseksi. Asianosainen voi jatkossa panna nimenmuutosasian vireille ilman, että hänen tarvitsee osata valita useasta lomakkeesta tarkoitukseen sopivaa lomaketta. Kaikki nimenmuutosasiat vihkimistilanteita lukuun ottamatta voi jatkossa panna vireille yhdellä sähköisellä tai paperisella lomakkeella. Tämä yhdessä päällekkäisen viranomaistyön karsimistavoitteiden kanssa selkeyttää myös sitä, mihin viranomaistahoon nimiasiassa tulee olla yhteydessä.

Aluehallintovirasto

Itä-Suomi

Maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikkö

Lausunto

ISAVI/2563/00.02.00/2017

26.9.2017

Julkinen

Itä-Suomen aluehallintovirasto

Maistraattien ohjaus- ja kehittämisyksikkö

yksikön johtaja — Merja Koponen

lakimies — Aila Heusala

ITÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO
puh. 020 636 1030
fax 015 760 0150
kirjaamo.ita@avi.fi
www.avi.fi/ita

Mikkelin päätoimipaikka
Maaherrankatu 16
PL 50, 50101 Mikkeli

Joensuun toimipaikka
Torikatu 36
PL 94, 80101 Joensuu

Kuopion toimipaikka
Hallituskatu 12–14
PL 1741, 70101 Kuopio